
Nogmaals Dendrietten

In het artikel "Dendrietten" van Prof. Dr. L.M.J.U. van Straaten in *Gea* (1988), nr. 2, zijn enkele zaken misgegaan.

Om bij het eind te beginnen: in de literatuuropgave zijn twee referenties in elkaar geschoven. De derde en vierde titel moeten luiden:

Koritnig, S. (1982): *Dendriten*; Aufschluss, 33, pp. 227-233.
Saratovkin, D.D. (1959): *Dendritic crystallisation*; New York, Consultants Bureau; 126 pp.

Het bijschrift bij afb. 11 vermeldt: "Grijs: oplossing", maar het raster dat deze grijstint had moeten suggereren is bij het drukproces niet zichtbaar geworden. Wellicht heeft de lezer begrepen, dat in afb. 11A en 11B het vlak tussen stippellijn en getrokken lijn grijs had moeten zijn.

Verder tekent de auteur aan, dat hij "mosagaat" als "mosachaat" geschreven zou willen zien (p. 45, vierde regel van onderen).

Agaat of achaat?

"Agaat", zoals Van Dale en de *Woordenlijst Nederlandse Taal* (het groene boekje) het woord schrijven, is volgens Plinius afgeleid van het Griekse "Achates", een naam die de Griekse kolonisten gaven aan een riviertje op Sicilië, waar deze kwartsvariëteit voor het eerst werd opgemerkt. Ook het Latijn heeft met "achates" een stemloze -ch-. Waarom werd het woord in het Frans als "agate" overgenomen en werd de -ch- een stemhebbende -g-? Speelde het Griekse woord "agathos" = "goed" hier een rol? Later verdween de h en werd het "agate". Ook o.m. het Italiaans, Spaans, Pools, Russisch, Engels en Deens hebben de g-vorm. Het Duits kende nog in de 18e eeuw "Agat" (Lessing, 1768). "Warum auch wir?" moeten Duitse klassieke filologen in de 18e of 19e eeuw gezegd hebben; de Duitse -ch- kwam immers ongeveer overeen met de originele, Griekse medeklinker. In het Duits werd het dan ook "Achat", wat het in het Middelhoogduits ook al geweest was. Ook Prof. Van Straaten (*Algemene Geologie*, laatste druk 1984) heeft "achaat", om dezelfde, klassiek gestoelde, reden. Overigens blijkt niets eenvoudig, als je maar lang genoeg door gaat. Het Middelnederlands had "achaet, acaet, achates" naar Latijns voorbeeld; er bestond ook een "gagaet" voor barnsteen, en een "aget" voor git. Het Duits kent nog steeds "Gagat" voor git. Verwarring en samenvallen van betekenis, uitspraak en schrijfwijze hoeven dan ook niet te verbazen. J.S.-v.B.

Boekbesprekingen

Fossielen als hobby, door H.K.H. Holst, C. de Jong, J.H. Werner; uitg. Van Holkema & Warendorf, 1987; 128 pag., 14x21 cm, vele zwart/wit foto's en tekeningen; prijs f 15.—.

Dit boek is bedoeld voor eenieder die nog niets van fossielen weet, maar wel nieuwsgierig is naar het hoe en waarom van deze versteende tekenen van leven. Een vluchtig door kijken maakt al snel duidelijk dat kennis vergaren niet per se een heksentoeur hoeft te zijn. De manier van schrijven is zo helder dat ook de oprechte leek het gevoel krijgt het aan te kunnen. De tekeningen zijn fraai en zeer functioneel. Helaas komen de foto's niet zo goed uit de verf, maar mede door de keuze van goedkoop papier is de prijs zo plezierig.

Het eerste deel van het boek bevat informatie die voor elke fossielenliefhebber-in-spe onontbeerlijk is. Het begint met een antwoord op de vraag: wat is een fossiel nu eigenlijk? In ieder geval iets wat niet altijd makkelijk te herkennen is, zo blijkt o.a. uit het verhaal over de Duitse medicus Scheuchzer. In 1726 dacht hij fossiele resten in handen te hebben van wat hij noemde "de mens die getuige was van de zondvloed". Bijna een eeuw later ontdekte de Franse zoöloog Cuvier dat het een flinke salamander was! Een klein beetje algemene geologie verklaart waarom een paleontoloog ook in de bergen te vinden is, waarom graniet een uiterst ongeschikt gesteente is om fossielen te gaan zoeken, hoe een fossiel ontstaat. De ouderdom van een fossiel krijgt ruime aandacht. Na het bekijken van de geologische tijdtabel is het begrip "oud zijn" voor de lezer nooit meer wat het geweest is... In aansluiting op absolute en relatieve ouderdom leert het hoofdstukje over de visie van Charles Darwin je wel relativeren. Het tweede deel van het boek behandelt systematisch een aantal fossielen. Het begint met de meest primitieve diergroep uit dit boek, de *Porifera* (Sponzen). Hiervan komen aan de orde: bouw, levenswijze, systematiek, geologische ouderdom, ecologie en stratigrafische implicatie. De tekeningen laten tot in details zien hoe zo'n wezentje in elkaar zit (of zat). Elk volgend besproken fossiel staat iets hoger op de ladder van de evolutie. Voor zover mogelijk wordt het op dezelfde manier behandeld als zijn voorganger en er mee vergeleken; soms dienen nu nog levende dieren als illustratie. Zo ontrolt zich het verhaal van het leven, om te eindigen (in dit boek althans) bij de mammoet.

Bij het volgen van dit verhaal is het jammer dat de geologische tijdschaal ergens midden in het boek staat. Iemand die zich nog nooit heeft verdiept in zo'n tijdschaal zal een los of een uitklapbaar blad handiger vinden om tijdens het lezen even te raadplegen. In dit boek een bepaald fossiel opzoeken is niet echt makkelijk door het ontbreken van een index. Ook de vissenfoto's zijn goed voor een vraagteken: er staat niet bij of de afbeelding een kwastvinnige is of, om maar iets te noemen, een longvis. Waar de naam van de betreffende soort niet in de tekst voorkomt blijft het een raadsel tot welke groep de afgebeelde vis behoort.

Al met al is "Fossielen als hobby" een prima start voor elke aankomende fossielenzoeker. Heel praktisch vormen de groepen fossielen die het meest en het makkelijkst te vinden zijn de hoofdschotel. Het boek is zeker geschikt voor zelfstudie: de stof is nergens te moeilijk en met een aanstekelijk enthousiasme geschreven.

M. Bloem-Clomp

Zeeëgels uit het Krijt en Tertiair van Maastricht, Luik en Aken, een atlas van de zeeëgels uit het Campaniën, Maastrichtiën en Daniën van Zuid-Limburg en aangrenzende delen van België en Duitsland, door R. van der Ham, W. de Wit, G. Zuidema en M. van Birgelen. Publicatie van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, Reeks XXXVI, 1987, 92 pp. Prijs f. 14.50 voor leden Genootschap, f 19.50 voor niet-leden; verkrijgbaar door storting op postgiro 429851 t.n.v. Publicatiebureau Natuurhist. Genootschap, Melick.

Verzamelaars van Krijt-zeeëgels opgelet! Want hier ligt een uitermate handige determinatie-gids voor u klaar! Laat u zich daarbij niet afschrikken door de misschien wat misleidende ondertitel "Atlas", die in eerste instantie doet denken aan een drukwerk met uitsluitend afbeeldingen. Want naast 24 grote platen met afbeeldingen van fossiele zeeëgels, is de andere helft van het aantal pagina's gewijd aan een bijbehorende, beschrijvende tekst. Zo wordt na een korte inleiding een summier beschrijving gegeven van de topografie van het behandelde gebied, de stratigrafie, het optreden van vuursteenbanken en vuursteenelvium en wordt daarna ook de historische ontwikkeling geschetst van de vele studies die aan deze fossiele zeeëgels in de loop der eeuwen zijn gewijd. Hierop aansluitend, en vergezeld van een